plonasienių puodelių fragmentai. Vieno jų, 9 cm skersmens taurelės, kaklelis vidinėje ir išorinėje pusėse dailintas virvučių įspaudų eilėmis. Dar 2 puodeliai buvo žinomi iš praėjusių metų tyrinėjimų. Kiti puodai didesni, labai profiliuotais *S* pavidalo kakleliais. Jų molio masė liesinta smėliu, smėliu ir šamotu. Dalis šukių smulkiai akytos – galbūt dėl molio savybių arba smulkių organinių priemaišų (dumblo ?). Šie indai puošti duobučių, netaisyklingų trikampių, nagų įspaudų eilėmis, nedideliais rumbeliais su įkartomis, nagų ir kitais įspaudais. Panašios keramikos aptikta netoliese esančiose Karaviškių 6-ojoje, Lynupio, Margių 1-ojoje, taip pat Šventosios 1A, V. Baltarusijos, Š. Polesės gyvenvietėse. Be to, buvo rastos dvi 78 ir 344 keramikos šukių sankaupos, kurios priklausė 2 puodams. Jų molio masė liesinta vidutinio stambumo grūsto granito ir kvarcito trupiniais. Vieno indo kaklelis puoštas virvelių įspaudais ir duobutėmis prie pakraštėlio, kito viršutinė dalis – vien virvučių įspaudais. Pastarasis, su greičiausiai ties peteliais prilipdytomis ąselėmis, galėjo būti amfora. Aptarta keramika priklausė Virvelinės keramikos kultūrai, tačiau tikriausiai nėra vienalaikė. Indai, kurių gamyboje naudotos smėlio, smėlio ir šamoto priemaišos, galėjo priklausyti ankstyvajai Virvelinės keramikos kultūrai, tuo tarpu puodai su grūsto granito, kvarcito trupiniais – jau kiek vėlesniam šios kultūros etapui.

## GRIBAŠA 4 SETTLEMENT

The area of 100 m² was explored in Gribaša 4 settlement in 2000. About 12 000 flint artefacts and 1210 potsherds were uncovered. The finds belonged to the settlements of Late Mesolithic, Early, Middle Neolithic Nemunas culture and Late Neolithic Corded Ware culture. Scanty finds can be attributed to Late Paleolithic, Early Mesolithic and Early Bronze Age.

# VARĖNĖS UPĖS 10-OJI SENOVĖS GYVENVIETĖ

Vygandas JUODAGALVIS

Varėnės upės 10-oji senovės gyvenvietė yra Varėnos r., 1,1–1,4 km į PR nuo Babriškių kaimo, kairiajame upės krante. 2000 m. rugpjūčio mėn. LII archeologinė ekspedicija tęsė 1999 m. pradėtus kasinėjimus (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais,* V., 2000, p. 32–34). Tyrinėjimai buvo atliekami pagal Valstybinio mokslo ir studijų fondo remiamos programos „Žmogaus ir gamtos santykiai nuo seniausių laikų iki Kristaus (X–I tūkst. pr. Kr.) Lietuvoje“ planą.

Varėnės upės 10-oji gyvenvietė buvo išsidėsčiusi kairiajame upės krante, buvusios salos, iš vakarų ir pietų supamos upės, iš šiaurės ir rytų – buvusios upės vagos slėnio, vidurinėje dalyje. Aukščiausias kalvos taškas – $H_{abs}$ 115,5 m, slėnio senosios vagos vietoje – 109,7 m, dabartinio slėnio – 109,5 m. Kalva apaugusi pušimis.

2000 m. ištirtas bendras 58,5 m² plotas, tame tarpe trys 1 m² dydžio šurfai į R, PR ir ŠV nuo pagrindinio ploto. Tiriamojo ploto konfigūraciją lėmė praėjusių me-

tų kasinėjimų duomenys ir medžių išsidėstymas.

Peržvelgus kraštinių pjūvius, galima pabandyti atkurti stratigrafinių sluoksnių formavimąsi. Sluoksnis B – juodas smėlis su organika ir degėsiais – senasis miškožemis, vėliau du kartus užpustytas balkšvo smulkiagrūdžio smėlio (sluoksnis A). Senajame miškožemyje aptikta XX a. būdingų radinių: plonasienės glazūruotos keramikos, stiklinių sagų. Matyt, būta didelio gaisro, kurio pėdsakai pastebimi visuose tyrinėtuose plotuose. Tas gaisras greičiausiai ir suformavo rudai rausvo su angliukais smėlio sluoksnį (sluoksnis B1), kuris užima tarpinę padėtį tarp senojo miškožemio (sluoksnis B) ir gelsvo smulkiagrūdžio smėlio (sluoksnis C), nežymiai pereinančio į balkšvą smėlį. Gelsvojo smėlio žemutinė riba neryški ir dažniausiai nustatyta radinių ir smulkių angliukų išnykimu. Visi objektai, sietini su senąja gyvenviete, užfiksuoti pastarajame (C) sluoksnyje. Abiejuose tyrinėtuose plotuose visos degėsių dėmės ir medžio anglies sankaupos virš C sluoksnio yra vėlyvo gaisro pėdsakai ir archeologinės vertės neturi. Nepažeistas senovės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis buvo 40 cm storio gelsvame ir rusvame smulkiagrūdyje smėlyje. Kasinėjimų plotas buvo suskirstytas 1x1 m kvadratais ir kasamas 5–7 cm storio sluoksneliais. Jų aukščiai buvo matuojami penkiuose kiekvieno kvadrato taškuose. Visų aptinkamų radinių tiksli vieta buvo pažymima sluoksnių planuose. Atskirai niveliuoti tik kai kurie titnaginių dirbinių tipai (strėlių antgaliai, trapecijos, dirbiniai su mikrorėžtukinės technikos elementais, įtveriamieji ašmenėliai, kirviai) ir visi be išimties keramikos fragmentai.

Tiriamame plote ištirti 2 židiniai, kurių dalys buvo aptiktos 1999 m. perkasų sienelėse. Abu židiniai netaisyklingo apskritimo formos, 140 cm skersmens ir 40–45 cm gylio. Dar rasta duobių ir tamsesnio smėlio dėmių kultūriniame sluoksnyje.

Dauguma radinių aptikta kultūriniame sluoksnyje, apie 10 m pločio juostoje, besitęsiančioje PR–ŠV kryptimi, lygiagrečiai upės krantui. Miškožemyje surasta 18% visų titnaginių radinių, pačiame paviršiuje ir supustytame smėlyje – vos keliolika titnagų.Titnaginių radinių kompleksą (apie 2000 radinių) sudaro nuoskalos (79%), skeltės (14%), skaldytinių dalys (1,4%), dirbiniai ir fragmentai (5,6%). 10% visų titnagų yra retušuoti arba su darbo retušu. Dauguma jų padengti nevienodo intensyvumo melsvai balta patina.

Aptikti 7 plokščiai retušuoti strėlių antgaliai, tarp jų „širdiniai“(3:1, 4 pav.) ir keletas neapibrėžiamų fragmentų bei nebaigtų dirbinių nuolaužų, 7 lancetai (3:3 pav.), 5 trapecijos (3:7, 8 pav.). Pasitaikė smulkiai retušuotų įtveriamųjų ašmenėlių, mikrorėžtukų (3:6 pav.). Peiliai (8 vnt.) gaminti ir iš nuoskalų, ir iš skelčių, retušuoti plokščiu retušu (3:10, 11 pav.). Skirtingai nuo 1999 metų tyrinėjimų, gremžtukų (18 vnt., 3:9 pav.) aptikta daugiau nei rėžtukų (7 vnt.). Dar surasta: 2 apskaldyti įtveriamieji kirveliai be gludinimo žymių, 2 ylos, 6 grandukai, 10 neaiškios paskirties dirbinių, retušuotų skelčių ir nuoskalų.

Aptikta 100 keramikos šukių su mineralinėmis (granitas, kvarcitas) ir augalinėmis priemaišomis. Paminėtinas šukių lizdas C sluoksnyje, kurį sudarė 15 to paties puodo fragmentų, tarp jų pora CS formos kaklelio šukių (3:2 pav.). Aptiktas ir vienas puodo pakraštėlio fragmentas su

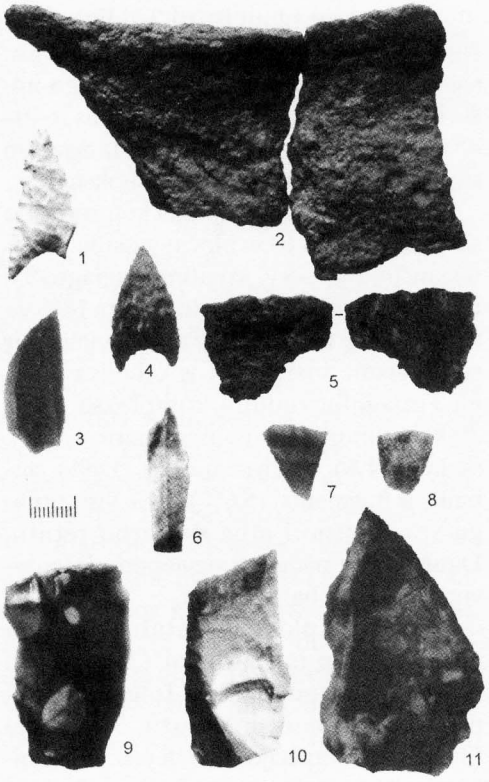


3 pav. Varėnės upės 10-osios senovės gyvenvietės radiniai.
Fig. 3. Finds from Varėnės 10th ancient settlement.

Dubičių tipui būdingais bruožais (3:5 pav.). Daugumos šukių su augalinėmis priemaišomis išorinis paviršius angobuotas, vidinis – brūkšniuotas įvairiomis kryptimis.

2000 m. tyrinėjimų duomenys leidžia pakoreguoti paminklo datavimą. Aptikti keramikos su augalinėmis priemaišomis fragmentai būdingi ankstyvojo-viduriniojo neolito Nemuno kultūros etapui. Šiam laikotarpiui taip pat galima priskirti kai kuriuos titnaginius dirbinius – dalį trapecijų ir lancetų su mikrorėžtukinės technikos elementais, pagamintų iš siaurų taisyklingų skelčių. Antroji gyvenvietė toje pačioje vietoje įsikūrė jau žalvario amžiaus pradžioje.

## THE ANCIENT SETTLEMENT VARĖNĖ RIVER 10

The archaeological investigations of the ancient settlement of Varėnė river have been executed according to the plan of the program "Relations Between a Human Being and the Nature From the Ancient Times Till Christ", supported by the State Fund of Science and Studies. The area of 58.5 m$^2$ has been investigated. There have been found the traces of the hearthes and pits, collected approximately 2000 flint finds, among them – trapezium, lancet and triangle shaped arrowheads, flat retouched knives, scrapers and burins. The found ceramics is of two kinds with organic and mineral admixtures in a clay. The complex of finds is characteristic to two the periods – early middle Neolithic and the beginning of the Bronze Age.

# BENAIČIŲ KAPINYNAS

Algimantas MERKEVIČIUS

VU 2000 m. pradėjo archeologinius Benaičių kapinyno tyrinėjimus. Kapinynas yra Kretingos r., Darbėnų sen., Benaičių k. Kapinyną atrado 2000 m. liepos mėn. netoli Benaičių k., Lendimų k. gyvenantys Gedeminas ir Rolandas Jepšai. Pasak